

*Тетяна Яковенко,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
навчально-наукового інституту педагогіки і психології,
спеціальність 231 «Соціальна робота»,
ОПП «Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Практична психологія»,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)*

*Науковий керівник: Наталія Островська,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки
навчально-наукового інституту педагогіки і психології,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)*

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В ПРИЙМАЮЧІ ГРОМАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. В результаті повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України після 24 лютого 2022 року мільйони українців покинули свої домівки в пошуках безпеки всередині країни або за її межами. Внаслідок анексії Кримського півострова та збройного конфлікту в деяких районах Донецької і Луганської областей в 2014 році з тимчасово окупованої території до інших безпечних регіонів переселено більш ніж 1,5 млн осіб. Наразі ситуація значно змінилася. За даними Міністерства соціальної політики на даний час внутрішньо переміщеними особами (ВПО) в Україні є майже 5 млн осіб [1]. Ці люди прагнуть повернутися до нормального життя в новому середовищі і мають пройти складний шлях адаптації. Це питання актуальне в умовах сьогодення, саме тому йому необхідно приділити особливу увагу, регулярне обговорення, розробку ефективних заходів на державному та місцевому рівнях, щоб досягнути інтеграції цих людей у свої громади.

Виклад основного матеріалу. ВПО є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [2].

У дослідженнях Міжнародної організації з міграції (МОМ) зазначається, що соціальна адаптація ВПО – це процес адаптації людей, які були змушені покинути своє місце проживання через конфлікти, насильство, природні катастрофи чи за інших подібних причин, до нового соціального та культурного середовища [3].

24 лютого 2022 року було введено воєнний стан у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України. Воєнний стан – це особливий правовий режим,

що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [4].

Зазначимо, що військовий конфлікт на території України привів до появи абсолютно нової проблеми в нашому суспільстві — значна кількість сімей та дітей, які зробили вибір залишитися в межах України, вимушено покинули свої домівки внаслідок військового конфлікту, залишивши все своє майно, соціальні зв'язки, роботу, плани, налагоджене колись життя .

Прагнення жити в безпечному місці, виїхати з-під обстрілів, неможливість жити на території, на якій відсутні умови для проживання, виховання, розвитку і догляду за дітьми, життя і роботи дорослих (відсутність продуктів харчування, води, світла, ліків, освіти, транспорту, втрата житла та роботи тощо) все це змушує людей їхати «світ за очі», якщо хоча б є така можливість евакуюватися [5]. Масові обстріли по містам, об'єктам цивільної та воєнної інфраструктури ракетами, авіацією, дронами-камікадзе, спалена земля, що залишається на місці активних бойових дій, мінування території та снаряди, що не розірвалися не сприяє швидкому поверненню до роботи людей, щоб прогодувати родину. Багато будинків є зруйнованими або пошкодженими, що унеможливорює повернення туди переселенців навіть після закінчення військового конфлікту.

Саме ці серйозні наслідки роблять розв'язання проблеми переміщення населення складним завданням для держави, а в умовах війни — надскладним (порушено логістичні зв'язки, зруйновано місця виробництва продукції або складів, переміщення, виїзд за кордон або зміна діяльності фахівців). За майже три роки повномасштабної війни значна частина ВПО прийняла рішення залишатися і проживати в нових громадах, але проблема їхньої адаптації до нових умов, подолання стереотипів місцевого населення, а також у самих ВПО, вирішення психологічних, соціально-економічних проблем є відкритими.

Особливості соціальної адаптації ВПО включають:

1. Адаптація переміщених осіб значною мірою залежить від готовності приймаючої громади прийняти та надати їм необхідну допомогу. Першочерговими проблемами ВПО є реєстрація, їжа, житло, соціальні виплати, освіта дітям, послуги з охорони здоров'я, працевлаштування працездатних членів родини і забезпечення певного рівня життя родини для виховання, догляду і розвитку дітей, життя членів сім'ї

[6]. При цьому важливо створити ефективні механізми координації та співпраці між органами влади, громадськими організаціями та волонтерами.

2. Втрата домівки, відчуття небезпеки та невизначеності часто залишають глибокі шрами на психіці людини. Психологічна допомога повинна стати одним із пріоритетних напрямків соціальної роботи з ВПО. За даними досліджень, близько 80% переселенців стикаються з тривожними станами, депресією та іншими психологічними розладами. Саме тому окремо стоїть проблема психологічної адаптації до нових умов життя і психологічний стан переселенців, яка навіть за умов розв'язання всіх першочергових соціальних проблем довго ще дає про себе знати і позначається на самопочутті, поведінці, спілкуванні, стосунках переселенців, вимагає на своє вирішення професійними методами [5]. Важливо забезпечити доступ до психологічної допомоги та ресурсів для забезпечення їх емоційного благополуччя та адаптації до нових умов.

3. Соціальна адаптація ВПО передбачає їх включення в громадське життя приймаючої громади. Оточення відіграє значну роль у створенні підтримуючого середовища для ВПО. Важливо забезпечити взаємодію між ВПО та місцевими жителями, щоб уникнути соціальної ізоляції та напруженості. Це може включати можливість працевлаштування, участь у громадських організаціях, в політичному житті громади, спортивних або культурних заходах, а також доступ до освіти та навчання. З цього боку можна розглядати потенціал ВПО як ресурс з новим баченням, новими підходами, який дозволить вийти громаді на якісно новий рівень життя суспільства.

4. Важливо забезпечити захист прав ВПО [2] та уникнути їх використання, дискримінації або виключення з соціального життя приймаючої громади. Це передбачає розробку та забезпечення виконання відповідних законодавчих актів, постанов та програм, спрямованих на захист прав ВПО.

5. Соціальна адаптація ВПО включає сприяння їх самостійності та самодостатності. Це може означати надання можливостей для отримання професійної освіти, розвитку навичок підприємництва, підтримки при створенні власного бізнесу або доступу до кредитних програм. ВПО можуть претендувати на державні гранти, гранти від громадських організацій та благодійників для відкриття власної справи, доступні мікротранши для купівлі франшизи, евакуювання бізнесу в більш спокійні області України. Також є варіанти вступити до вишу безоплатно (ваучерна програма для здобуття освіти) [7], чи з невеликою оплатою (грантові програми) або ж просто пройти кваліфікаційні курси, що полегшить пошуки роботи.

Висновки. Важливо мати на увазі, що соціальна адаптація ВПО — це довготривалий процес, який вимагає системного підходу та співпраці між усіма зацікавленими сторонами. Вимушена внутрішня міграція призвела до виникнення низки таких проблемних життєвих ситуацій у ВПО, як житлові, працевлаштування,

ТНПУ

*Стратегії наукового пошуку в соціальній роботі, соціальній педагогіці та соціальній освіті:
поліфункціональність ідей*

соціальні, інформаційно-комунікаційні, психологічні, медичні, економічні, політичні, інтеграції та адаптації, щодо вирішення яких слід застосовувати комплексний підхід. Це потребує розробки та реалізації комплексних програм соціальної підтримки та інтеграції ВПО в приймаючі громади.

Список використаних джерел:

1. Кількість зареєстрованих облікованих ВПО. ІОЦ. Міністерство соціальної політики України: вебсайт. URL: <https://www.ioc.gov.ua/dashboardVpo> (дата звернення: 14.10.2024).

2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 24.12.2015 № 921- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 26.09.2023).

3. Соціальна адаптація ВПО: які інструменти для підтримки переселенців потребують впровадження. Стабілізейшен суппорт сервісез: вебсайт. URL: <https://sss-ua.org/news/soczialna-adaptacziya-vpo-yaki-instrumenty-dlya-pidtrymky-pereselencziv-potrebuyut-vprovadzhennya> (дата звернення: 29.09.2024).

4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 19.10.2023 № 389- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 09.10.2024).

5. Гібридна війна на Сході України в міждисциплінарному вимірі: витоки, реалії, перспективи реінтеграції: зб. наук. праць / За заг. ред. ред. В. С. Курило, С. В. Савченко, О. Л. Караман. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. 432 с.

6. Тітар І. О. Поняття та критерії адаптації й інтеграції внутрішньо переміщених осіб і умови скасування статусу переселенця. *Український соціум. Соціологія*. 2016. Вип. № 4(59) С. 57-68.

7. Ваучери на навчання. Нові можливості працевлаштування. Державний центр зайнятості: вебсайт. URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/vauchery> (дата звернення: 26.09.2024).

*Руслан Яковишин,
кандидат педагогічних наук, доцент,
ректор, професор,
Люблінська Вища Школа,
м. Рикі, Польща*

**ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ
У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

Постановка проблеми. Порушення на початку 90-х років ХХ ст. традиційних для України механізмів соціального регулювання і взаємодії, поведінки людей потребує перегляду не лише соціальної політики, але й теоретичних засад, які є